

ความลับของไตรยางศ์

ณัฐฤกษ์ (ชนกฤต) อภินิษฐ์ธาดา*

ไตรยางศ์ในหลักภาษาไทย คือ พยัญชนะ ๓ หมู่ ได้แก่ พยัญชนะเสียงกลาง พยัญชนะเสียงสูง พยัญชนะเสียงต่ำ (แต่เดิมมักเรียกกันว่า อักษรกลาง อักษรสูง อักษรต่ำ แต่ คำว่า “อักษร” หมายถึง พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ผู้เขียนจึงขอเรียกไตรยางศ์หรือพยัญชนะ ๓ หมู่ ดังกล่าวมาข้างต้น หากผู้อ่านจะนำไปใช้เรียกอย่างนี้บ้าง ผู้เขียนก็ไม่สงวนลิขสิทธิ์จะถือว่าเป็นการดีที่ได้ช่วยกันแก้ไขความสับสนที่มีมาแต่อดีตด้วย)

อาจมีผู้ตั้งข้อสงสัยว่าไตรยางศ์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร?

จากฐานกรณ์ของพยัญชนะบาลี – สันสกฤต ที่ตำราหลักภาษาไทยหลายเล่มนำมาอ้างอิงดังต่อไปนี้

ฐานกรณ์	แถวที่				
	๑	๒	๓	๔	๕
วรรคกะ (ฐานคอ)	ก	ข, ขฎ	ค, คฎ	ฅ	ง
วรรคจจะ (ฐานเพดานแข็ง)	จ	ฉ	ช, ชฎ	ฌ	ญ
วรรคฎะ (ฐานปุ่มเหงือก)	ฎ, ฎฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรคดตะ (ฐานฟัน)	ด, ดฎ	ถ	ท	ธ	น
วรรคปะ (ฐานริมฝีปาก)	ป, ปฎ	ฝ, ฝฎ	พ, พฎ	ภ	ม
เศษวรรค	ย ร ว ศ ษ ส ห พ อ ฮ ° (นึกहित)				

* ศิลปินรางวัลชนะเลิศพระราชนาน, ผู้ประพาดิตีและบำเพ็ญประโยชน์ดีเด่นแห่งชาติ, ประธานกองทุนคิตวรรณกรรม

เมื่อพิจารณาพยัญชนะแต่ละแถว (โดยไม่คำนึงถึง วรรณกะ ถึง วรรณปะ และตัดเศษวรรคทั้งไป) ดังต่อไปนี้

แถวที่				
๑	๒	๓	๔	๕
ก	ข, ข	ค, ค	ฅ	ง
จ	ฉ	ช, ช	ฌ	ญ
ฎ, ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
ด, ด	ถ	ท	ธ	น
ป, บ	ผ, ผ	พ, ฟ	ภ	ม

ก็จะพบว่า พยัญชนะแถวที่ ๑ คือ พยัญชนะเสียงกลาง พยัญชนะแถวที่ ๒ คือ พยัญชนะเสียงสูง

ส่วนเศษวรรค เมื่อนำมาพิจารณาก็จะพบว่า อ คือ พยัญชนะเสียงกลาง ศ ษ ส ห คือ พยัญชนะเสียงสูง ย ร ว พ ฮ คือ พยัญชนะเสียงต่ำ

ประเด็นที่ผู้เขียนใคร่ชวนให้ผู้อ่านคิดก็คือ พยัญชนะวรรคในภาษาบาลี – สันสกฤต เมื่อพิจารณาตามแถวพยัญชนะจากบนลงล่างมีส่วนสัมพันธ์อย่างไรกับการแบ่งพยัญชนะไทยเป็น กลาง สูง ต่ำ ทั้งที่ในภาษาบาลี – สันสกฤต มิได้แบ่งเสียงพยัญชนะเป็น กลาง สูง ต่ำ แต่อย่างใด

ผู้เขียนขอเสนอความคิดเบื้องต้นไว้ ณ ที่นี้ว่า ไทยเรารับทฤษฎีพยัญชนะวรรคของภาษาบาลีมาใช้ในหลักภาษาไทยแต่หาได้เคร่งครัดในการออกเสียงตามฐานกรณ์ที่ระบุไว้ไม่ เช่นวรรณกะ (ฐานปุ่มเหงือก) กับ วรรณตะ (ฐานฟัน) คนไทยก็ได้แยกฐานกรณ์ของเสียงให้ต่างกัน แต่คนไทยกลับคิดทฤษฎีของตนขึ้นใหม่ซ้อนทับลงไปบนทฤษฎีฐานกรณ์ของภาษาบาลี – สันสกฤต โดยแบ่งแยกเสียงพยัญชนะตามแบบที่คนถนัดและคุ้นเคย คือ แยกตามระดับฐานเสียงของพยัญชนะ

ทฤษฎีพยัญชนะ ๓ หมู่ หรือ ไตรยางศ์ จึงเกิดขึ้นตามเหตุผลดังกล่าว

แต่คำอธิบายดังกล่าวก็อาจมีผู้ตั้งข้อสงสัยได้ว่า แล้วพยัญชนะเสียงกลาง กับ เสียงต่ำ ซึ่งมีฐานเสียงเดียวกันเหตุใดจึงแยกกันเป็นคนละประเภท

ผู้เขียนเคยสงสัยอย่างนี้มานาน พยายามหาคำเฉลยด้วยตนเอง ก็พบเพียงเลา ๆ ว่า เมื่อพยัญชนะเสียงกลาง กับ พยัญชนะเสียงต่ำ ผสมกับ สระเสียงยาว พบว่า ฐานเสียงเป็นเสียง

วรรณยุกต์สามัญเท่ากัน เช่น กา กับ คา แต่เมื่อผสมกับสระเสียงสั้นกลับพบว่า มีเสียงต่างกัน เช่น กะ ออกเสียงวรรณยุกต์เอก คะ ออกเสียงวรรณยุกต์ตรี

การที่พยัญชนะเสียงกลาง กับพยัญชนะเสียงต่ำ ผสมกับสระเสียงสั้น แล้วออกเสียงต่างกัน ดังกล่าว เป็นข้อบ่งชี้ในเบื้องต้นว่าทำไมจึงต้องแยกพยัญชนะทั้ง ๒ หมู่นี้ ออกจากกัน ไม่รวมอยู่ในประเภทเดียวกัน

เมื่อผู้เขียนค้นลึกลงไป ก็พบว่าในตำราจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ พ.ศ. ๒๒๗๕ อธิบายถึงการออกเสียงพยัญชนะ ๔๔ ตัวว่า

“อักษร ๑๑ ตัว คือ ข ฃ ฉ ฐ ถ ผ ฝ ศ ส ษ ห นั้นให้อ่านเสียงสูงเสมอกันไป... อักษร ๓๓ ตัว (ที่) เหลือ ให้อ่านเสียงกลางเสมอกันไป... ๒๔ อักษร อ่านลงค่อนั้น ๔ อักษร คือ ฅ ฌ ฎ ฏ นั้นอ่านลงคอ แต่ในแม่ ก ข กับเขียนหนังสือไทยเป็นสวดมนต์ จึงอ่านลงคออย่างหนังสือขอม...”

จากคำอธิบายดังกล่าวเป็นไปได้หรือไม่ว่าพยัญชนะเสียงต่ำ (อักษรต่ำ) นั้น แต่เดิมอ่านออกเสียงลงคอ เพราะได้รับอิทธิพลจากเสียงสวดมนต์ของขอม ซึ่งถือเป็นสำเนียงภาษาศักดิ์สิทธิ์ ดุจเดียวกับที่ไทยเรารับเอาอักษรขอมมาใช้ในเวทมนต์คาถาหรือคำสวดต่าง ๆ ด้วยถือว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์

การออกเสียงพยัญชนะเสียงต่ำอย่างลงคโอนี้ เข้าใจว่าจะออกเสียงต่ำลึกลงไปกว่าพยัญชนะเสียงกลาง (อักษรกลาง) ทั้ง ๙ ตัว เมื่อเป็นอย่างนี้จึงต้องแยกพยัญชนะเสียงต่ำและเสียงกลาง ออกเป็นคนละหมู่กัน

คนไทยในสมัยอยุธยาตอนปลายน่าจะนิยมออกเสียงพยัญชนะเสียงต่ำ อย่างต่ำลึกลงคอ จึงมีข้อห้ามในตำราจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศว่า

“เมื่อแจกตามแม่ทั้งปวงไปก็ดี เป็นเนื้อความตามภาษาโลกก็ดี อย่าอ่านลงคอเลย”

เมื่อมีข้อห้ามดังกล่าว คนไทยในยุคต่อมาจึงออกเสียงพยัญชนะเสียงต่ำ (อักษรต่ำ) อย่างไม่ต่ำลึกลงคอ คือ ออกเสียงเท่ากันกับเสียงพยัญชนะเสียงกลาง (อักษรกลาง) อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

พิมพ์ครั้งแรก	ในการประชุมปฏิบัติการเสริมความรู้และประกวดแต่งร้อยกรอง สถาบันภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๑)
พิมพ์ครั้งที่ ๒	ในการอบรมครูสอนภาษาไทย ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๑)